

Innhold

Forord	13
Innledning: Hva er musikkvitenskap?	15
Faghistorie	16
Fra «new musicology» til kritisk og relasjonell musikkvitenskap	18
Populærmusikkforskning, kulturforskning («cultural studies») og «sound studies»	22
Empirisk musikkvitenskap, praksisteori og kunstnerisk forskning (artistic research)	25
Delområdene i musikkvitenskapen	29
Musikkbegrepet	31
Kan «musikk» defineres?	32
Lytting	34
Kognisjon og kultur	34
Strukturell og assosiativ lytting	35
Emosjon	35
Fra hjerneforskning til estetiske følelser	35
Funksjon	36
Mening	37
Vitenskapsteori og metode	37
Metoder	37
Videre lesning	38
1 Musikkpsykologi	39
Faghistorie	39
Det kognitive paradigmet	40
Musikalitet og musikalsk utvikling	41
Sosialpsykologiske aspekter	42
Musikkbegrepet	43
Musikk er organisert lyd	43
Persepsjon og kognisjon av musikk	46
Musikk som kroppsbaserte gester	48
Musikk som kommunikasjon	51
Lytting	55
Musikalsk preferanse og personlighet	55
Resepsjonskategorier	57

Lytting med distribuert oppmerksomhet.	60
Musikalske bevissthetsformer.	62
Emosjon.	63
Hva utløser følelsene?	64
Audiovisjon og emosjon.	66
Funksjon.	68
Musikk til arbeid og rekreasjon.	68
Mening.	70
Affordanser og approprieringer.	70
Kroppsskjemaer og musikalsk meningsdannelse.	71
«Her-og-nå-øyeblikket»	73
Vitenskapsteori og metode.	74
Positivismen.	74
Forskningsmetoder i musikkpsykologien.	75
Positivismekritikk av musikkpsykologien.	75
Videre lesning.	78
2 Musikkterapi.	80
Faghistorie.	80
Grunnlaget i antikkens musikktenkning.	81
Fra mekaniske til vitalistiske teorier.	83
Dagens musikkterapi – en oversikt.	84
Musikkbegrep.	92
Musikk som virksomhet.	93
Kollaborativ musisering (musicizing).	95
Et økologisk musikkssyn.	99
Lytting.	100
Bevissthetsutvidende lytting med kroppen.	100
Musikalisering av bevisstheten.	103
Emosjon.	104
Emosjonell erkjennelse.	104
Musikk, følelsesregulering og helse.	105
Musikkens funksjoner.	106
Utviklingspsykologiske funksjoner.	107
Mening.	109
Paramusikalsk mening og livskvalitet.	109
Vitenskapsteori og metode.	111
Fenomenologi.	112
Forskningsmetoder i musikkterapien.	113
Kvalitativ metode.	115
Videre lesning.	118

3 Musikkantropologi	119
Faghistorie	119
Musikkbegrepet	122
Noe universelt?	122
Lytting	124
Prosess og tolkning	124
Lydlandskap	126
Dyp lytting	127
Emosjon	129
Kultur, emosjon og autentisitet	130
Musikkens funksjoner	131
Bruk og funksjoner	132
Mening	133
Nødvendig symbolarbeid	133
Estetisk praksis	134
Tekst og kontekst	136
Vitenskapsteori og metode	137
Semiotikk – tegn, metaforer og metonymi i musikken	137
Musikk som kode og skript	141
Kulturrelativisme	142
Forskningsmetode – feltarbeid	142
Videre lesning	144
4 Musikk sosiologi	145
Faghistorie	145
Musikk sosiologiske temaer	146
Musikkbegrepet	147
Fra homologitenkning til mentale kart	147
Kunstverdener	149
Lytting	151
Adornos lyttetytologi	151
Musikksmak og musikalske preferanser	154
Bourdieu og den estetiske disposisjonen	155
Musikksmak og sosial klasse	157
Emosjon	158
Musikkens funksjoner	160
Ideologikritikk	161
Et felt med motsetninger og kamp	162
Musikk som manipulasjon	164
Musikk og identitet	167
Mening	168
Vitenskapsteori og metode	169
Sosialkonstruksjonisme	169

Metoder	170
Diskurstæori	170
Videre lesning	171
5 Musikkestetikk og musikkfilosofi	173
Faghistorie	174
Antikken	174
Fra Descartes og Leibniz til Rameau og Rousseau	175
Fra Kant til Hanslick og Schopenhauer	177
Musikkbegrep	180
Konsepsjoner og definisjoner	180
Hvor er den gode musikken?	183
Lytting	185
Den estetiske verdsettingen	185
Den musikalske bevisstheten	188
Emosjon	189
Estetiske følelser?	189
Funksjon	190
Sanselig erkjennelse	190
Musikk og etikk	192
Mening	194
Absolutt ekspresjonisme	195
Fire dimensjoner ved musikalsk mening	195
Fra førspråklig opplevelse til kulturelt tema	200
Estetikk og kommunikasjon	202
Vitenskapsteori og metode	203
Videre lesning	204
6 Musikkhistorie og historiografi	205
Faghistorie	205
Historiesyn	206
Totaliserende fortellermåter	209
Musikkbegrepet	210
Fra programmusikk til absolutt musikk	211
Resepsjonshistorie og dannelse av musikalsk kanon	213
Regulative konsepter	215
Høy og lav, sjanger og stil	219
Musikk er kjønnet	222
Musikk eller lydkunst?	225
Lytting	227
Kontemplativ lytting – strukturell eller assosiativ?	227
Det periodiske øret	229
Emosjon	232

Fra affektlære til musikalsk formalisme	232
Populærmusikkens emosjonelle diskurser	234
Funksjon	235
Rekonstruksjon eller kritikk?	235
Mening	236
Historie og kulturell kontekst	237
Vitenskapsteori og metode	237
Hermeneutikk	237
Metode	239
Kildekritikk	241
Videre lesning	242
7 Musikkanalyse	243
Faghistorie	243
Fra middelalder til 1800-tallet	244
Nyere tendenser	245
Musikkbegrep	247
Den musikalske teksten	247
Musikk som organisme	249
Musikk som språk	250
Musikk som drama	251
Musikk som framført – performativitet	253
Lytting	254
Fragmentert eller synoptisk lytting?	256
Emosjon	257
Musikalske forventninger	257
Den subjektive pulsen	260
Digitale groover	262
Funksjon	264
Mening	265
Musikalsk kommunikasjon	265
Improvisasjon som musikalsk konversasjon	266
Intermusikalitet	268
Vitenskapsteori og metode	269
Strukturalisme og poststrukturalisme	269
Fenomenologisk analyse	271
Fra åpen til ontologisk lytting	273
Videre lesning	275
8 Musikkpedagogikk	276
Faghistorie	277
En historie om legitimering	278
Fra praksis til teori	279

Musikkbegrep	280
Musicking	281
Hvilken musikk? Hvilken musikalsk kanon?	282
Lytting	284
Madrasspedagogikk eller kategorial lytting?	284
Emosjon	285
Emosjonell kommunikasjon	286
Følelseskunnskap	287
Funksjon	288
Musikk som allmenndannende	289
Eleven, musikken eller samfunnet i sentrum?	290
Musikalsk medborgerskap	293
Anerkjennelse av musikkulturell identitet	294
Et kosmopolitisk verdigrunnlag	297
Didaktisk identitet	298
Mening	300
Verk- eller praksisorientert?	301
Estetikken i det flerkulturelle	302
Vitenskapsteori og metode	302
Kritisk teori	302
Aksjonsforskning	303
Videre lesning	304
Avslutning: Hva er musikk?	305
Musikkens innhold, mening og funksjon	306
Et spørsmål om ontologi og epistemologi	307
Materialitet, temporalitet og mangetydighet	307
Metaforene	309
Paradigmer – verket, praksis eller musikkopplevelsen?	311
Hvorfor studere musikkvitenskap?	314
Litteratur	317
Personregister	337
Saksregister	345

Rammer og oppgaver

1. Diskurser og perspektiver	28
2. Er musikk bare musikk?.....	33
3. Statistikk og musikkvaner	56
4. Bakgrunnsmusikk	59
5. Filmmusikk	66
6. Musikalsk egenomsorg	92
7. Endret bevissthetsopplevelse	102
8. Identitetskategorier.....	114
9. Earcleaning.....	127
10. Språk og estetikk	134
11. Musikkproduksjon	135
12. Musikksmak og musikalske preferanser	154
13. Musikk og identitet.....	166
14. Definere musikk	180
15. Hva er god musikk?	182
16. Å skrive musikkhistorie	208
17. Historie, nasjon og kultur	213
18. Musikk: lydkunst eller støy?	224
19. Autentisk musikk	229
20. Madrasslytting eller kategorial lytting?.....	255
21. Groovebasert kommunikasjon	259
22. Musikeren som historieforteller.....	292
23. Musikk i en flyktningleir	299
24. Musikkutdanning for alle?.....	313

Forord

Det første møtet med musikkvitenskapen vil for mange oppleves som uoversiktlig, overveldende og ugjennomtrengelig. Mange kjenner til disipliner som musikkhistorie, teori og analyse, de er fortrolige med kjente komponister og artister, og har tilegnet seg grunnleggende kunnskaper om skalaer, tonearter, harmonilære, notasjonsprogrammer og musikkens formlære. For mange vil det å lære å produsere musikk, spille og formidle, arrangere eller komponere danne motivasjonen for å studere musikk. Eller de vil tilegne seg det musikalske og metodiske håndverket for å bli best mulige musikkpedagoger eller musikkterapeuter.

Musikkvitenskap handler om å sette musikken inn i en større sammenheng. Som universitets- og høyskolefag vil studiet av musikk være nært knyttet til andre humanistiske fag som historie, filosofi og estetikk, språk og kulturstudier, samfunnsvitenskapelige fag som sosiologi, antropologi og psykologi, og naturvitenskapelige fag som fysikk, informatikk, biologi og medisin.

For å forstå mer av musikkens egenart, hvordan den er vokst fram i historien, på hvilke måter den framtrer i dagens medier og hvordan den virker på enkeltmennesker og samfunn, bruker musikkforskerne teorier hentet fra en rekke disipliner og teorier. Musikkvitenskap er et tverrfaglig forskningsfelt hvor studiet av musikken står i sentrum. Fra hvert sitt ståsted ønsker musikkhistorikere, musikkanalytikere og musikkfilosof, musikk sosiologer og musikkantropologer, musikkpsykologer, musikkterapeuter og musikkpedagoger å kaste lys over dette fenomenet som preger hverdagen til alle mennesker i dagens samfunn, mer eller mindre – på godt og vondt.

I denne boka vil jeg gi en oversikt over sentrale delområder i musikkvitenskapen. Innenfor hvert delområde har jeg valgt ut noen temaer som skal illustrere hvilke forskningsspørsmål og interesser som preger dagens musikkforskning. Alle kapitler har fått samme struktur og begynner med en skisse av delområdets faghistorie, og en definisjon av noe sentrale begreper og posisjoner. Deretter gir jeg eksempler på forskjellige *musikkbegreper* som kan være med på å prege det faglige perspektivet. Temaene *lytting*, *emosjon*, *funksjon* og *mening* blir vektlagt i hvert kapittel. Jeg har videre valgt ut enkelte sentrale *vitenskapsteorier* og *forskningsmetoder* som er typiske for de enkelte delområdene i musikkvitenskapen, og som i tillegg kan anvendes innenfor alle fagfeltene. Når vi inntar dette mangfoldige perspektivet på studiet av musikk, blir det tydelig hvordan musikkvitenskapen viser oss hvilken rikholdig ressurs musikken tilbyr oss til estetiske opplevelser og uttrykk, kommunikasjon, sosial samhandling, underholdning og dannelse, helse og livskvalitet.

Jeg har viet like mye plass til de forskjellige delene av musikkvitenskapen jeg har valgt ut. Mangfoldet avspeiler vårt norske musikkforskingsmiljø. Her finner vi musikkhistorikere, kritikere og analytikere som arbeider med europeisk kunstmusikk, folkemusikk, jazz, etnisk musikk og populærmusikk, foruten lydstudier, filmmusikk og musikken i massemediene. Vi har forskere med bakgrunn i kognitiv musikkpsykologi, musikkteknologi og musikalsk bevegelsesforskning. I dette mangfoldet finnes musikkantropologer, musikk-sosiologer, musikkterapeuter og musikkpedagoger – alle med interesse for musikkens estetikk og musikalsk meningsdannelse.

Disposisjonen og temaene er valgt både med tanke på mine begrensninger som fagperson, og at innholdet ikke måtte bli for omfattende. Teksten skal gi en første oversikt, en hjelp til å orientere seg i faglitteraturen og nå en forståelse av faglig identitet, samt gi foreleserne mulighet til å utdype, bringe inn flere temaer og orientere om de faglige nyvinninger som til enhver tid oppstår. I slutten av hvert kapittel er det lagt inn noen forslag til videre lesning. Fotnoter, navn på musikkforskere og litteraturhenvisninger skal hjelpe leseren videre med litteratursøk på nettet og i biblioteket.

I teksten har jeg lagt inn en rekke rammer hvor jeg forteller om egne erfaringer i møte med musikk. Disse skal bygge en bro mellom et fortellende språk og den fagterminologien musikkvitenskapen har utviklet. I tilknytning til disse narrative finner vi problemstillinger, gruppe- og arbeidsoppgaver som tar sikte på å aktualisere leserens egne møter med og bruk av musikk.

I arbeidet med boka har jeg mottatt hjelp og støtte i utvikling av manus fra en rekke personer. I kronologisk rekkefølge vil jeg takke for konstruktive innspill, litteraturforslag, kritikk og kommentarer fra: Dag Østerberg, Hans Weisethaunet, Erling Gulbrandsen, Odd Skårberg, Arvid Vollsnes, Hans T. Zeiner-Henriksen, Randi Rolvsjord, Torill Vist, Marie Skånland, John Vinge, Asbjørn Eriksen, Anne Haugland Balsnes, Jan Sverre Knudsen, Petter Dyndahl, Julia Esther Eller, Tony Valberg, Tellef Kvifte, Gro Trondalen, Øivind Varkøy, Lars Ole Bonde, Ståle Wikshåland, Anne Danielsen, Andreas Oltedal, Brynjulf Stige og Sven-Erik Holgersen. Det har vært både en utfordring og til stor inspirasjon å komme i dialog med så mange kunnskapsrike og rause musikkforskere og lesere. De mange innspillene har utvidet teksten, satt meg på sporet av nye problemstillinger og utfordret meg til å skape en tekst som kommuniserer bedre. Helheten og detaljene må jeg imidlertid selv ta ansvaret for.

Til slutt en takk til Universitetsforlaget som oppmuntret til utgivelsen, først med Hege Gundersen som redaktør og så med oppfølging fra Heidi Norland.

Marienlyst, april 2016

Even Ruud